

כַּסְיֵי תַּסְכֵּם תַּעֲנִינֵם שֵׁם

נכנס מצבוקים בידיהן - אצל הלל דמוכה, כגון
צאמד נצטם - ודמי דמי, דכין דנצבוקים מוקופה
טיבה מוקריים מוקי על כל פרק ופרק ועל כל זרע
שלא מצבה עליהן, כשנגמלוין ובה מוקרין מוקי על
גמולתן - כלאווירוסה דמי.

גור ארזה שעות פקטי

גויים שבחוצה לארץ אינם עובדי עבודה זרה אלא
שענגה אבותיהם הם בידיהם, הרי שהאדם עושה
דבר משום המנגה, אף על גב שאין עושה זה בכלל לם

FAMILIAR PHRASES

RABBI STEVEN PRUZANSKY

מסכת תענית דף ב'ה

ולדתי נמי באחד בניני לא חזי בו מעמד פניו שיש בו חזק
וקרוב מוסיף וקרוב נצטם - אמר רבא: זאת אומרת הללא
ב יחוצרקי: שעות נטר זים בשעה יחיד גומר בתן את חלל,
ואלא הו: שעות יעי הזת, ושעות יעי חזקה, זים סוג הדאשו
של פסת, זים סוג (ראשו) של עצרת ובגולה נטר זים.
ואלא הו: תשעת יעי הזת, ושעות יעי חזקה, ושי יעים הדאשו
של פסת, ושי יעים סובים של עצרת רב איקלע לבבל, חזתו
דקא קוז הללא בריש ירחא סבר לאפיקועתו. כון דחזא דקא
מלילג וליג, אמר שעת מענה פנתה אבותיהם בידיהם

7

תולדות יעקב וסם בראשת פרשת וישב
והא דכתב בעקבות אפרים דף ג' י"ג (מאמר רלב) כי יש ג' סבות לחסות א' קלות העבודה
שהא דש בעקב, ה גורם שרסק לחסות, וה שאמר הרי מושבי העון בחבל שוא (ישעיה ת, יח).
ועל ידי ששנין ומשלישן נעשה בעבתי העולה והאמר כ' שהא דכס בעיני, כל איש דכס בעיני
וכי' ג' לחדתי ששון בהארת המדת עת"ז וכי' יע"ש.
קוד י"ל כי אלו ג' דברים ה נמשך מהם וכפי שהא דפרשות אדם אחד, כי הוא בכללות העולם.
שקראם עברם על שהא אצלו עבדות עבדת הש"י בעבר על מנת לקבל פרם שאין אצלו תענה
עצם העבודה רק השבר, וכפ"ש בעפר עקבות אפרים (מאמר קלב - קלג) ביאר ש"ס (גורם פא)
שאין מברכין בתורה תולה וכי' יע"ש, ולכן עבדתו היא בעצלות, מצות אנשים מלומדה, ומנת
אבותיהם בידיהם, ולא יד לם שם עושיין בעצלות, אלא שרדה לם ובדיהם, על הצדיק שעשה
מצות ה' בששתי.

8

מסכת בצה דף ג'
אומר, שני ימים טובים של גלוות, רב אמר: מלדה בזה מותרת בזה,
ורב אסי אמר: מלדה בזה אסורה בזה. למא קא סבר רב אסי קדושה
אתה היאך הוא רב אסי מבידל מומא טבא לחבריהו - רב אסי ספיקו
מספקא ליה, ועבד הכא לחומרא והכא לחומרא, אמר רבי זירא: כותיה
דרב אסי מסתברא, דהאידנא ידעון בקבועא דרחא וקא עבדון תרי ומו.
אמר אביי: כותיה דרב מסתברא, דתנן: בראשונה הו משאין משאות,
משקלללה הכותים החזקים שיהו שלוחין עבדון חד יומא - והשתתה ידעון בקבועא
חד יומא, והכא דמטו שלוחין עבדון חד יומא - משום דשלוחו מתם: הזוהר במנהג
דרחא מאי טעמא עבדון תרי ומויג - משום דשלוחו מתם: הזוהר במנהג
אבותיהם בידיהם, ומני דגזרו שמדא ואתי לאתקליל.

1

מסכת חולין דף יג.
אמר מר: שחיתות עובד כוכבים נבלה.
תמחא שמא מין הוא? אמר רב נחמן
אמר רבה בר אבהו: אין מניין באומות
עובדי כוכבים, והא קאחזינו דאיכא
אימא: אין רוב עובדי כוכבים מניין.
סבר לה כי הא דאמר ר' חייה בר אבא
א"ר יוחנן: נבלים שבחמצה לארץ לאו
עובדי עבדות כוכבים הן, אלא מנהג
אבותיהן בליתן.

2

תתם סופר מסכת חולין שם
אין רוב אומות מניין ס"ל כי הא דא"ר ב"א ארי" ורי'
בדאי הסברא חזקה נוטה לכך שאין סתם בני אדם
באומות מבינים ומשכילים דברים עמוקים כאלה והם
אומרים לעץ אבי אחה כמדות אנשים מלומדה ולא דעת
ולא חבונה אך לעומת זה הסברא להיפך היתכן שירי' מי
שיש לו מוח בקרקוד לכול עץ יסמך ישתחוה למכמתו
מי פתי יסיר הנה לולי שמשערותו וילדתו הפינה אבותיו
מכניז ומללידה ומדהיין. ע"כ מייחזי ראי' מעדותו של רחביא
ארי' שנכרים שבח"ל כולם בני בלי דעת הם רק שמנהג
אבותיהם בידיהם וכיון שזה אפשר. א"כ הדרך לכלל אפי'
כמקום דאיכא מיניג דידעי מי"א אין הרוב ככה ולא שכיח

3

מסכת שבת דף ל"ה
תנו רבנן, שש תקיעות תוקעין ערב שבת: ראשונה להכשיל את העם
מפלאכה שבשדות, שניה - להכשיל עיר ותנויות, שלישית - להדליק
את הנר, דברי רבי נתן. רבי יהודה הנשיא אומר: שלישית לחלוץ תפילין.
ולשה כרי צליית דג קסין, או כרי להדביק פת בתנור, וחוקע ומריע ותוקע
ולשבת, אמר רבן שמעון בן גמליאל: מה נעשה לדם לכבליים, שהתוקעין
ומריעין ושוכתין - פתוך מריעין. תוקעין ומריעין? הווי ליהו חפשה - אלא:
שתוקעין, וחורין ותוקעין, ומריעין ושוכתין פתוך מריעין - פנתה אבותיהם בידיהם.

9

רפבים הלכות קידוש החודש פרק ה הלכה ב'
בזמן הזה שאין שם מנהדרין וביה דין של ארץ ישראל
קובעין על השבוע זה, היה מן הדין שיהיו בכל המקומות
עושיין יום טוב אחד בכל ארץ ישראל, שהכל על השבוע
שבוהוצה לארץ כמו בני ישראל, שהכל על השבוע
אחד סומכין וקובעין, אבל תקנת חכמים היא שיהיה
כמנהג אבותיהם שבידיהם.

מכתב מאלתרן ה"ד

ואקיימנו בכל נפשנו אפילו הוא נוטל את נפשנו וכי" הוינו שתמנו תלמידיו
איר הנגיד לדוגה כוז שאפילו כשיוו סורקים את בשרנו במסורקות של ברזל היה
יכול לקרוא קריאת שמע ולקבל על מלכות שמים באהבה. הסתבר על עצמו עד כדי
היה בא לו הענין פתאום והיא שלא היה יכול להתגבר על עצמו עד כדי
כך, אך הוא הפכו את עצמו כל ימיו לזה, כי כל פעם שהיה קורא קריאת
שמע, בהנהגה "בכל נפש" היה מעלה במוינו בציונים מוחשיים שהיה
מוטת בעיניו על קידוש שמו יי' והיה שואף בלבו לקיים מצוה זו
בשמהו, וממלא כשנוגינה לידו באמת לא היה בשבילי דבר חדש ולא היה
קשה לו לכוון במציאות מה שכוון כבר כל כך הרבה פעמים במוינו. (ועיין
בפי"א אר"ח סי' ס"א שכונה שכל אדם יכול בהנהגה זו שהוא מקבל על עצמו
להיות נהרג על קידוש ה'; והיינו כפי"ג). מהו גמול עצה נמלאה לאדם שרצה
לעמוד במיונו, שיכח במוינו הרהב פעמם לפני ברא הנסיון את ציון
הנסיון וצמקתו בה, ומעלה בלבו כל השעמם השענות שהוא משמש בהן
כדי לכבוש את יצרו ואיר שמה שמה בכפישות; ואז כבא הנסיון באמת קל
לו לעמוד בו וזו עצה בודקה ומנוסה.

העשרה — ציונים

מה היא העצה לחיות המצב רק עצה אחת יש: ציונים — ציוני חלה.
היינו, להרבות בבת תלמידי ציונים מוחשיים בעיני קדושה, שבריש כמו חי את
האשר הנמלא שבת, [ונגישו] וצ"ל היה שאל: במה הוינו האבות הקדושים
וכל גדולי העולם וז"ל את מדרגתם? כמה היה כחם יפה מבתו? והשיב:
הם ריעו את הכח האדיר בציוני חלה. הנה היצר הרע הידע היטב סוד זה,
וכל מלחמתו היא המדי בציונים המיונות שבהם לובו את לבנו ולהרבות אותנו
ברשות. לא נכל להילחם נגדו כי אם בנשקו — דהיינו להרבות ציונים
לצד הקדושה כפי"ג. כן החזיקו הצדיקים וז"ל לנגד עיניהם המדי את ציוני
הנסיונות. חז"ל הורו לנו דרך זאת, כי הרי כל האגרות שבשי"ס ובמדרשים
מלאה ציונים חיים ומחשבים משם, ואם האדם ילמדם ויטען וישמרו בנורונו
ויעלים על רעיונו יש כחם לעשיל על לבו כל ספק. לדוגמא: אמרו במשה
(ראש השנה טו), "בראש השנה כל באי עולם עוברים לפני כניי מרוח
(אחד אחד)", שהו ציון מוחשי, אף על פי שאמר אחר כך בגמרא (שם סז):
"כלו נסקרים בסקירת אחת", שהוא דבר המתאמת בשכלנו מכל מקום נקבע
במשנה וציון המשות המופל על חלב (עיין מש"ס בזה בכרך ג, עמ' 259).

* *

114

לימד מרי עקובה
[עד סוג של ציונים מוצלים מאר התיקון המדות הוא על פי מה שאמר
רב עקיבא (ברכות סא) על ימי הייתה מצטער על פסוק זה מה יבא לדי

דעת חכמה ומוסר (ר"י ירוחם סמיר)

עשה כל מה שעשה ולא הוביל את הענין במהלך זה, איר זאת אלא כי באמת
כן הוא מהלך כחות האדם, כי סוף כל סוף לא ינוח ולא ישקוט עד שיברא
למי לעבוד, והאשר יש לו למי לעבוד אז נגמר הדבר, עובד הוא עבדותו וזהו
ואינו חפץ לעבוד ולהשתחוות לה, המייר כבודו בהבניה שור אובל עשב
(מתלים ק"ג), כי באמת העבדות וזה עושה אותה העובדה לעיני, ולא כי היא
עיני באמת, כי מה זאת עיני, מה שמה ומה יציבה, אין זה אלא כי אם האדם
העובדה הוא העושה אותה בעבודתו לעיני, והוא דבר גורא מאד.

והו ענין השמור לכם פו יפתח וגו' וסרחתם ועבדתם השתחויתם (דברים
יא טז). ביאר הדבר, כי מתחילה נעשה הפיתוי, ומתפתוי ילך הדבר כן הלאה
עד וסרחתם וכן הולך הדבר כן הלאה עד ג' עבדותם, וי"ל הדבר שהיה מעדיקא
רק פיתוי יתעבה כי"ע עד שיעשה לעיני ויעבד אותה, ואז יגמר הדבר. אמרינו
בפי' יומא יט: מעשה בצדקי אחד שהחזיק אחיך הפניס הוי' שמה שמחה
גדולה וכך אמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק וכסה עני וגו' ועשיו שבא
לידי לא אקימנו. הענין מבהיל, הלא זאת דבר פשוט כי ענין הצדקים היו
כופרים בתורה ה' כידוע ואיר מסר נפשו על כפירתו ואמר כל ימי הייתי
מצטער, דבר מסירת נפש כזה לא מצינו כ"א בר"ע בעת שמסר נפשו לה'
(ברכות סא), אכן זהו פשר דבר, הבה הנסות באדם, דהיינו לעבוד את ה'
הוא הכח אשר יבליהו בכל דבר להעמיד על ענין על אופן זה עד שיעשה
עיני ויעבד לו וישתחוות לו.

115

תנו רבנן: מעשה בצדקי ארד שהתקין מבוחי והכניס.
בציאותו היה שמה שמחה גדולה. פגע בו אבין, אמר לו:
בני, אף על פי שעדיקתין אנו - מתיאירן אנו מן הפרשים.
אמר לו: כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה כי בעני
איראה על הכפרת. אמרת, מתי יבוא לידי ואקימנו. עכשיו
שבא לידי - לא אקימנו אמרו: לא היו ימים מועטים עד
שמת והחטל באשפה, והיו תולעיך יצאין מחוטמו. ויש
אתמים: בציאתו נגן.

116

חידושי הרי"ב כ"א, מסכת יומא שם
והיו תלעין יוצאין מחוטמו. פירש רש"י
ז"ל כי ספני שהחוטמו נכנס שם בתולת
לפיכך צדו תולת, ואע"פ פירשו לפי
שדרי"ח מרי"ח דקסודות חוז לביצ קה"ק.

117

בשעה שהציאו את רבי עקיבא להיגיה זמן קדיאת שמע
היה, והיו סורקים את בשרו במסוקות של ברזל, והיה מקובל
עליו קול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: רבינו, עד כאן
אמר להם: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשד -
אפילו נוטל את נשמתו, אמרת: מתי יבא לידי ואקימנו.
ועכשיו שבא לידי לא אקימנו. היה מאריך באחד עד שיעתה
נשמתו באחד. יצתה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא
שיצאה נשמתו באחד

118

ידוע כי סוף מעשה במחשבה תחלה, כל דבר נבנה תחלה במחשבה. הלכן
מוכרחים אנו להאמין, כי באמת כל בניני האדם הם נבנו על יסודות וצורות
כוחות, היינו כל בניני האדם והכנייתם, מעשיו ופעליו, הם תולדות ציוני
כוחותיו. למשל יש בו כח מחשבת האחריות, וכן נראה פעולות כאלה אשר
הולכים המה פרותה אלה, הינוק והנינוק משחקים, המפיץ יבין פון ויעיר
שפול כוחותיהם והכוננותיהם, ילד משחק עם כלי זין ובמלחמות, וילדה משחקת
למשל איר מבניסים כלה לחופה הכלי זמר לזה, וזה מעיד על כוחותיה. וזה
כלל גדול, כי הכונות כל דבר מבניאות מעשים אחרים, ואחרי כל זאת כח יש
במעלי האדם, כי בכל רעיו ומחשבה שחזיק בו מתחילה הדבר מתחיל
בדברים קלים יודעת מאמר חז"ל (בר"י כב, יא), מתחילה כקורי עכביש עד
לכסוף כעבות עגלה חסאה.

וידוע דברי בעל חריה בשער הפרשיות אשר הוא מתאר איר נמה העולם
סדר האמת, ויעין שם כי מתחילה היה רק נטיה השכל וכי ואח"כ עד נטע
בים התאוות, ועד ועד עד כי עשה בטנו לאי והאמת לתורתו, יעין שם כפנים.
ביאר דברי שם כי מתחילה התחיל הדבר מדברים קלי ערך, והשריש בהחשא
עד שסוף כל סוף עשה גם עבדה וזה, למי לעבד ולמי לשרת, והקים מוכחות
ומגידים להוכיח וללמד את העם דעת, ואז נגמר ה"שפיל" ולכאורה הדבר פלא, מי
הכריח להחביל הענין עד פה, עד שי' לו גם למי לעבת, ומה ה' חסר לו אם